

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

İsmet YILMAZ
Sivas Milletvekili

Devlet BAHÇELİ
Osmaniye Milletvekili

Mustafa ŞENTOP
Tekirdağ Milletvekili

Özlem ZENGİN
Tokat Milletvekili

Numan KURTULMUŞ
İstanbul Milletvekili

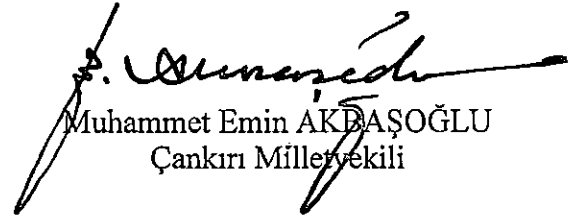

Binali YILDIRIM
İzmir Milletvekili

Bülent TURAN
Çanakkale Milletvekili

Erkan AKÇAY
Manisa Milletvekili

Mustafa ELİTAŞ
Kayseri Milletvekili

Muhammed Levent BÜBBÜL
Sakarya Milletvekili

Muhammet Emin AKBAŞOĞLU
Çankırı Milletvekili

TBMM BAŐKANLIĐI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	Anayasa
Tarih: 09 Aralık 2022	Esas No: 2/4779

TBMM KANUNLAR ve KARAR BAŐKANLIĐI
09 Aralık 2022
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
09 Aralık 2022
No: 113 0346

Mustafa DESTİCİ
Ankara Milletvekili

Yılmaz TUNÇ
Bartın Milletvekili

Fatih Satın
FATİH ŞAHİN
Ankara M.V.

Hayati YANCI
Rize M.V.

Nurettin ÇAMKUL
İstanbul M.V.

Serap YASAR
İstanbul M.V.

Arife Polat DÜZGÜN
Ankara Milletvekili

Ayşe KEŞİR
Düce Milletvekili

Zerrin Gökender AGANAC
Samsun M.V.

Süheyla İskenderoğlu
Çarşamba M.V.

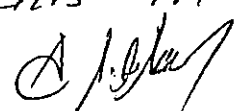
Asuman ERDOĞAN
Ankara M.V.

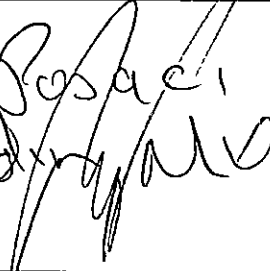
Belgin UĞUR
Balıkesir M.V.

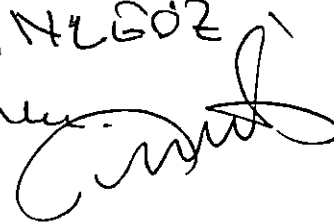
Lütfiye Şenr GAM
ANKARA MİLLETVEKİLİ

Cengiz KARAFİSLAK
Samsun Milletvekili

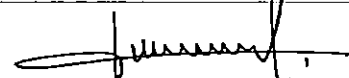

Ertunç Erkan BALTA
Artvin Milletvekili

Ahmet Salih DAL
Kilis Mv

Rıza Başacı
Aydıncık Mv

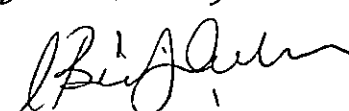
İlknur İNLEBÖZ
Akdeniz Mv

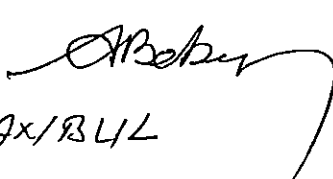
Fatih Süleyman
Derzöğün
İstanbul Mv

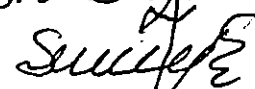

Prof. Dr. Yunus KILIÇ
Kars Milletvekili

Barış ARDIN
Ankara Mv.

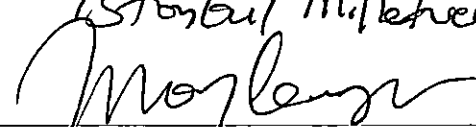
Ali Cumhur TAŞKIN
MERSİN M.V.

Deniz ZİNNİZ GANCI
İzmir Mv

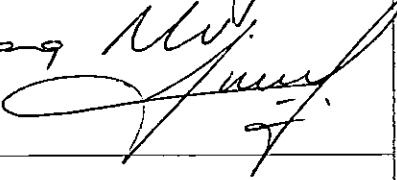
Aziz BABUŞCU
Ardeş
İSTANBUL

Semih EKİNCİ
Sivas Milletvekili
Sivas

Ydren Günner
Trabzon Mv.

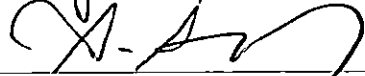
Osman BAYRAZ
İstanbul Milletvekili
Mazbaşı

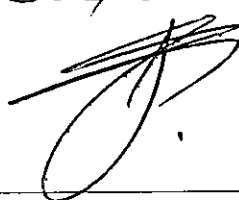

Osman Aşkın BAK
Rize Mv.

Pamir Daplı
Adana Mv.

Eyüp ÖZSOY
İstanbul Milletvekili

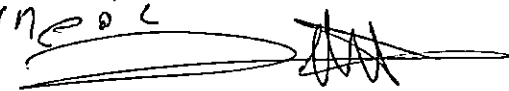
Mehmet Ali ÖZKAN
Manisa Milletvekili

Ahmet AYDIN
Adıyaman Mv.

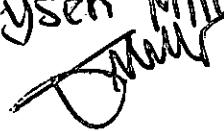
Selim GÜLTEKİN
Niğde m.v.

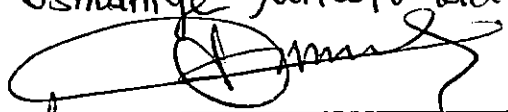
Selma Oğuzhan ESEZ
Karaman Milletvekili

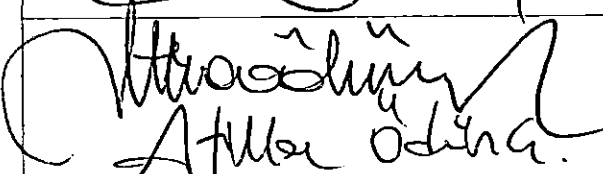
İsmail KAYA
Osmaniye Milletvekili

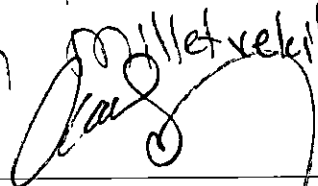

Payfi Berşibek
Bingöl

Metin GÜNDOĞDU
ORDU Milletvekili
Mgündoğdu

Taner YILDIZ
Kayseri Milletvekili

Mücahit DURMUŞOĞLU
Osmaniye Milletvekili

Atilla ÖZKAN
Bursa Milletvekili

Osman Nuri ÇULPASAR
Van Milletvekili

Mehmet Özhaseki
Kayseri Milletvekili
M. Özhaseki

ERKAN KANDEMİR
İstanbul Milletvekili

Halil BECAN
Samsun Mu.
Halil Becan

Muhammed AÇI
Rize Milletvekili
M. Muhammed Açı

Vedat DEMİRÖZ
İstanbul Milletvekili
V. Demiröz

Mihriyah Belma Sadr
İstanbul Milletvekili
M. Belma Sadr

Niyazi Güneş
Karabük Mu.
Niyazi Güneş

Öğüşen Kaya
Görmü Mu.
Öğüşen Kaya

Ahmet Mücahit ARINC
İstanbul Mu.
A. Arinc

Kenan Sofuoğlu
Sakarya Mu.
K. Sofuoğlu

Vildan Yılmaz Birel
Düzce Mu.
V. Birel

Necip HASIR
İzmir Mu.
N. Hasir

Vahit Kiler
Bitlis M. V.
V. Kiler

Mustafa KÖSE
Antalya Mu.
M. Köse

Cemal ÖZTÜRK
Giresun Milletvekili
J. Özür

Ali Özkaya
Afyonkarahisar Milletvekili
Ali Özkaya

Mehmet Şükrü ERDİNÇ
Adana Milletvekili

EKREM GELEBİ

Ağrı Milletvekili

İsmail OK
Balıkesir Milletvekili

Yasın UBERK

Burdur Mev

Mehmet Ali GELEBİ
İzmir Milletvekili

Veysel FROĞLU
Afyonkarahisar MV

Sermin BALIK
Elaazığ Milletvekili

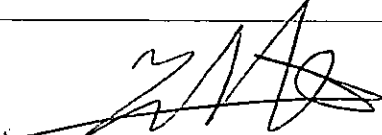
~~Sami SAKIR
Kocaeli MV~~

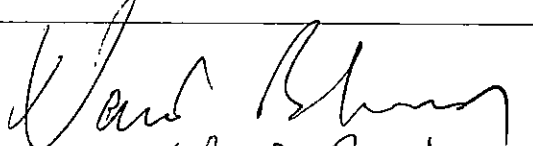
Camil YAMAN
Kocaeli MV

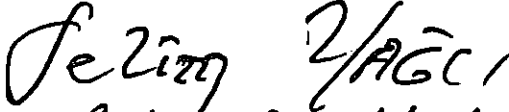
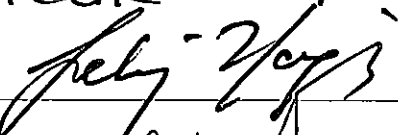
~~Volkan Bozkır İstanbul
MV~~

Tahir Akyürek
Konya M.V.

JÜLİDE SARIEROĞLU
ADANA MV

CİHAN PEKTAŞ
Gümüşhane Milletvekili

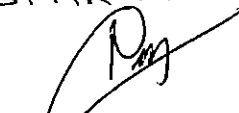

N. Nevil Şimşek
Ankara Mv.

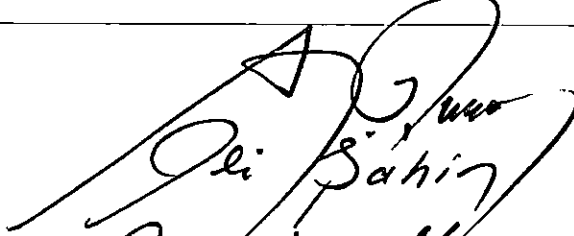

Feriye YAĞCI
Bilecik Mv.

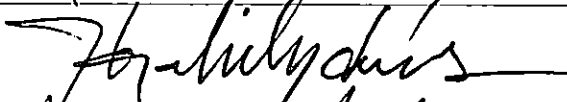

M. Miftah AYAR
BURSA MV

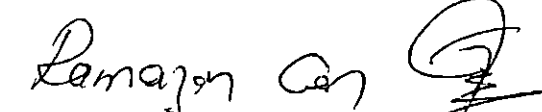
Mehmet Mehdi EKER
DIYARBAKIR MV.
Mehmet Eker

RECEP ÖZEL
ISPARTA M.V.

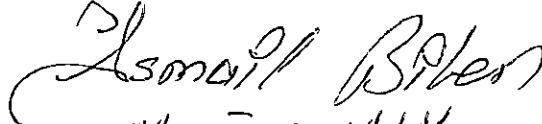
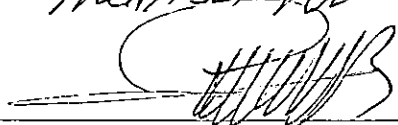

Ufuk AYDEMİR
Manisa Mv.

Ali Bahin
Gaziantep Mv.

Hüseyin AYDEMİR
Ergani Mv.

Ramazan
Kırıkkale Milletvekili

SİRİN ÜNAL
İST. MV.
Sınal

İsmail BİLEN
Manisa M.V.

İsmail GÖRER
Uşak Mv

Feyhan DİNÇEL
MARON Mv.

Osman MESTEN
Bursa mv.

Abdullah Bogru
Adana mv.

Abil Celil
Balbesor mv.

Yücel MENEKSE
Nevşehir mv.

Mustafa YEL
Telicler Milletvekili

Cemal Bekir
izmir mv.

Hacı Bayram Kırköylü
Hatay milletvekili

Mustafa CAKIR
Balbesor

İrfan KARTAL
VAN M.V.

Tamer Akbal
Manisa mv.

Müslim Yüksel
Gaziantep Milletvekili

Yasar Kırkpınar
Kırşehir mv.

İbrahim AYDIN
Antalya mv.

Misem Sanverdi
Hatay mv.

A. M. M.
Emrullah İSLER
Ankara MV.

A. NEVAT KÖÇER
Gaziantep MV.

A. İsmail
Oskar Yeğin
Ankara Milletvekili

Osman Özyürek
Siirt Milletvekili

Zeynep Gül YILMAZ
Mersin MV.

Yusuf DEYALIT
Tokat MV

Fenat Kesikçioğlu
Ordu MV

Zeynep Yıldız
Ankara Milletvekili

Ahmet ÇAKIR
Malatya

Salih CORA
Trabzon MV

Ahmet Berat GONKAR
İstanbul Milletvekili

Fehmi AYPAY ÖZALAN
İzmir MV.

Behar Güneşoğlu
Trabzon MV.

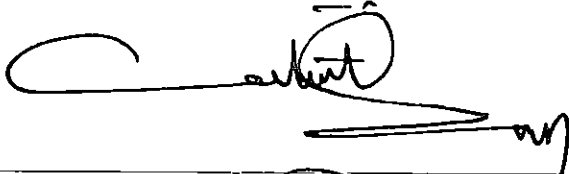
Ahmet AKAY
Samsun M. Vekili

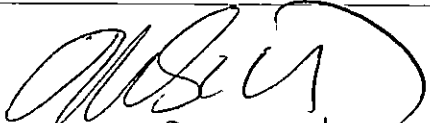
A e e

ABDULLAH GÜLER
İstanbul Mv.

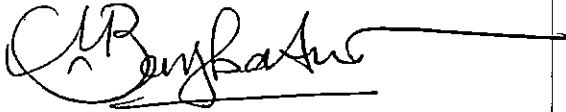

Caht DEKAN.

Mehmet Döğen KURBAT
İstanbul Milletvekili

Murat BAYBATUR
Manisa Milletvekili

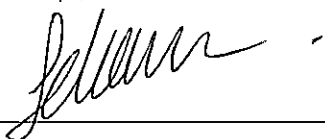
Kemal Çelik
Antalya Mv.

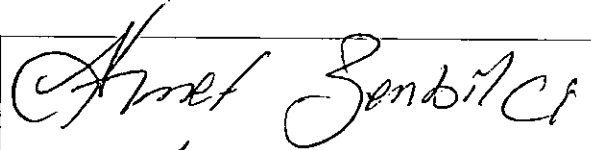

Mazım Mavis
Simp Mv.

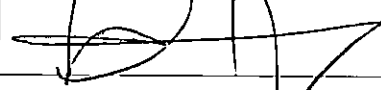

Selman ÖZBOYACI
KONYA Mv.

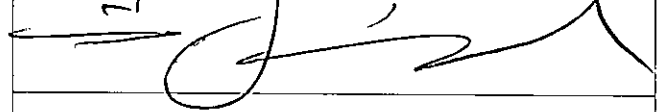

Ahmet Zembilci

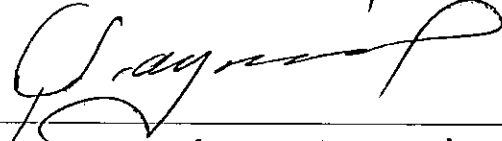
İbrahim YERDÜLÜSEVER
Ağırceza Hâkim Mv.

M. Fatih Toprak
Adıyaman Mv.

SAMİL AYRIM
İstanbul

Bekir Kuvvet ÖLİM
AYDIN Mv.

M. Yavuz DEMİR
Miyale Mv.

Refil ÖZEN
BURSA M.V.

Arol KAYIYICI

~~Handwritten signature~~
Gorum M.V.

Halil Eyemen
Konya M.V.

~~Handwritten signature~~

Hakan GANUSOGLU
Bursa M.V.

~~Handwritten signature~~

Ahmet SORGUN
KONYA M.V.

~~Handwritten signature~~

İbrahim Halil FIRAT
Adıyaman M.V.

~~Handwritten signature~~

Dr. Tuba Vural Gökçel
Antalya M.V.

~~Handwritten signature~~

FATİHİ ÇAKIR
DİZCE M.V.

~~Handwritten signature~~

Mehmet Akif Yılmaz

~~Handwritten signature~~
Kocaeli M.V.

Bayram ÖZGELİK
Burdur M.V.

~~Handwritten signature~~

Zafer İŞİK
Bursa M.V.

Yalçın Akdoğan
Ankara

~~Handwritten signature~~

Abdulkadir ÖZEL
Hartay M.V.

~~Handwritten signature~~

Cemal TAŞAR
Bitlis M.V.

~~Handwritten signature~~

Hacı Ahmet ÖZDEMİR
Konya M.V.

~~Handwritten signature~~

~~T. İbrahim~~
Deniz Bakbak
Gaziantep Milletvekili

Höşem Nergis
Kocaeli Milletvekili
Höşem Nergis

Melika Akçol
YALOVA MV
Melika Akçol

Çayhan
Çayhan Çetin Erenler
Kütahya MV.

Mehmet Salt Kırazoğlu
GAZİANTEP MV

Ziya Altunyanlı
Ziya Altunyanlı
KONYA Milletvekili

Hasan Çileci
Hasan Çileci
Amasya Milletvekili

Oya Eronat
Diyarbakır MV.
Oya Eronat

Emine Zeynel
Kocaeli MV.
Emine Zeynel

Çiğdem Koncağıl
Tekirdağ MV.
Çiğdem Koncağıl

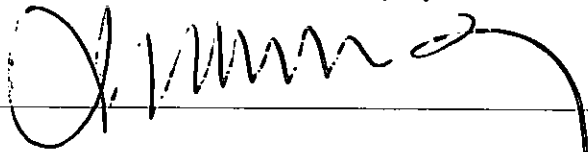
F. Akşel
Fatma Akşel
Edirne Milletvekili

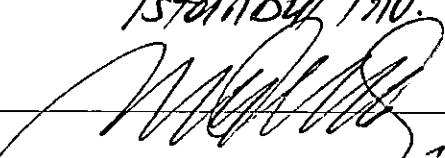
Tülay Kaynarca
İstanbul Milletvekili
Tülay Kaynarca

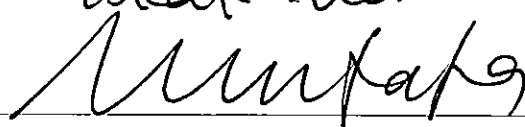
Dr. Fatma Betül Sayan Kaya
İstanbul Milletvekili
Dr. Fatma Betül Sayan Kaya

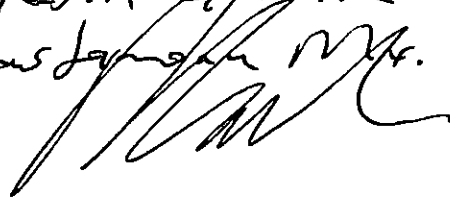
Ş. Sezer Kabircioğlu
Kocaeli Milletvekili
Ş. Sezer Kabircioğlu

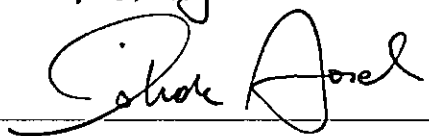
Recep Akdağ
İzmirum Milletvekili

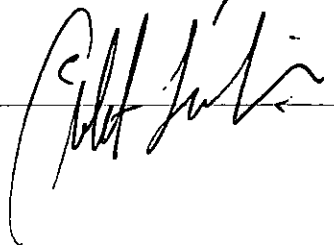
Engin TAŞCI
Ođdu Milletvekili

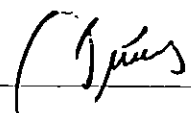
Mustafa ATAS
İstanbul Mu.

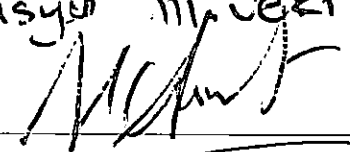
Muntaza ARESLAN
İzkat Mu.

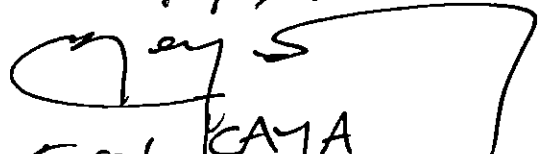
Metin KALIK
Kastamonu Mu.

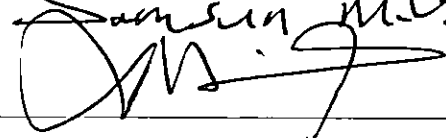
Şahak Bazel
Kütahya Mu.

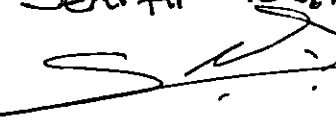
Mehmet Cihat SEZAL
Kahramanmaraş Mu.

İsmail Tamer
Kayseri Milletvekili

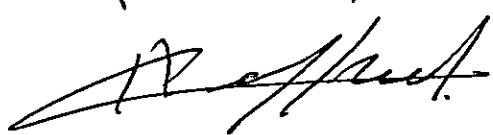
Mustafa Levent Karahocası
Amasya Milletvekili

Erol KAYA
İST. MU

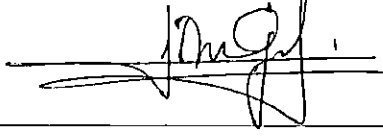
Ahmet Demirezen
Samsun Mu.

Sahin PIN
Denizli Mu.

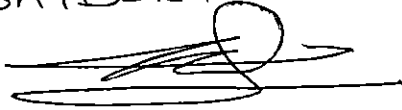
Mahmut Atilla KAYA
İZMİR MU.

Ahmet Sari Caylak
Görmü Mu

SÜREYYA SADI BİLGİÇ
ISPARTA MV.

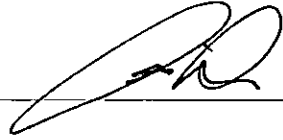

FETANİ BATTAL
BAYBURT MV.

HACI BURAK
Ankara MV
N. Sun

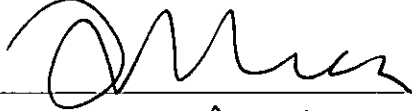
Cengiz Demirkaya
MARDİN MV

NILGÜN ÖK
DENİZLİ MV

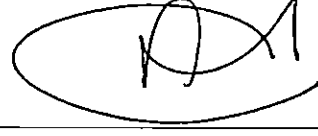
M. Pervin Tuba Arslan
İSTANBUL MV

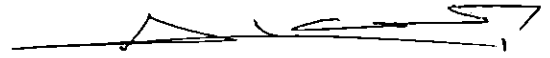
Emine Sere Aydın
İSTANBUL MV

Sere Aydın

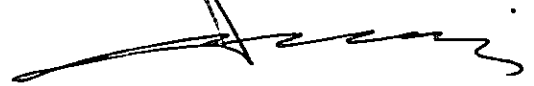
SELAMI ALTINDK
ERZURUM MV.

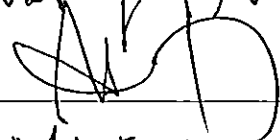
Fuat Köktas
Samsun M.V.

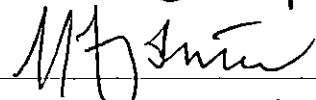
RECEP UNWOĞLU
SAKARYA MV.

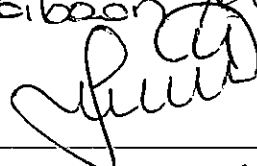
Hakan Kahtalı
MUTLU MV.

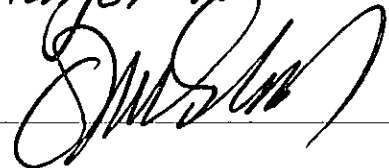
PAYİZE MİSTLİ
AYDEMİR
BALIKESİR MV

Muhammet BALTA
TRABZON MİLLETVEKİLİ

Özner Cudalı
MUTLU MV

Elhan ALA
Bursa Milletvekili
~~Elhan~~

Ahmet Büyükgünis
Yalova Milletvekili
ahmetb

~~Ahmet Arslan~~
Ahmet Arslan
Kars Milletvekili

Ahuf Çağatay Kılıç
İstanbul Milletvekili

Emine Yavuz Gözper
Bursa Milletvekili

Salime Güntüçoğlu
Gaziantep MV
~~Salime~~

Ravza Kavacı İnan
Ravza

Ahmet Kılıç
Bursa Milletvekili
Ahmet

Eceep SEKER
Karaman Milletvekili
Eceep

Piyas SEKER
Kocaeli Milletvekili

Orhan Erdem
Konya MV

Abdullah Aşralı
Konya MV
A. Aşralı

Şehmi KÜPÇÜ
Bolu MV.
Ş. KÜPÇÜ

YUSUF BASER
1026AT MV
Y. Baser

~~Bülent Tüfesi~~
Malatya MV

~~Yakup TOS~~
Adnan M.V

Ali İhsan Arslan
Ankara MV
M.A.

Mustafa EGIN
Bursa MV.
Egin.

Rizai Bülük
Sivas MV
R.B.

Ahmet TAN
Kütahya MV

Habibe Ocak
Kahramanmaraş MV

Jayla Şahin Usta
Konya MV.
Layla Usta

Arzu Aydın
Bolu MV
A.A.

Jiffet Polat
İstanbul MV

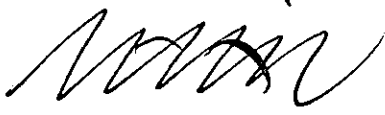
Nezret Ceylan
Sakarya MV

Atay USLU
Antalya Milletvekili
A. U.

Ahmet Hamdi ÇAMCI
İstanbul
A.H.

Çorum Kolan
İstanbul Milletvekili
C.K.

Nabi Arca
Eskişehir Milletvekili

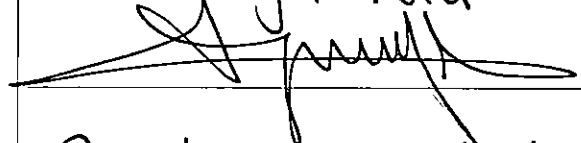
Emine Nur Günay
Eskişehir Milletvekili

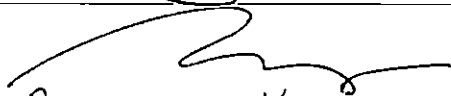
Mehmet Atay
Hşak Mu.

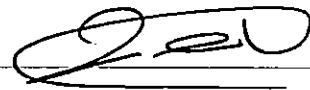

Ali İhsan Tauba
Salanya Mu.

Rumeyse Kader
İstanbul Milletvekili

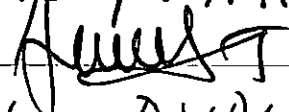

Zehra Taskesenly, Be
E RZURUM MU

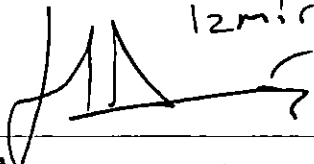
Cengiz Aydoğan
Akseray Mu.

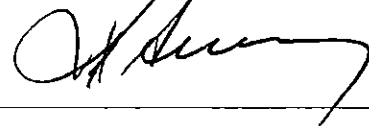
Hasan Turan
İstanbul Milletvekili

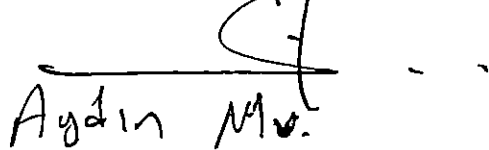
Hamza DAĞ
İzmir Mu.

Kadir AYDIN
Görecü Milletvekili

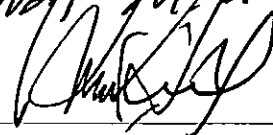

MUSTAFA Savaş

Aydın Mu.

Ömer ÖZDEMİR
Botman Mu.

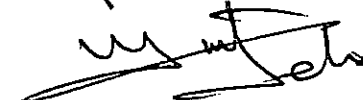

Hacı Osman AKÇİL
Gümüşhane Mu

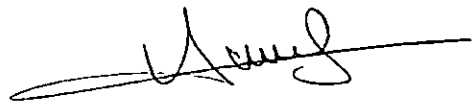
Meltem TAUBA

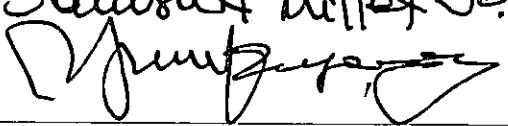
Aydın Mu.

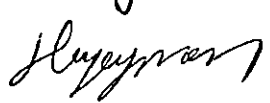

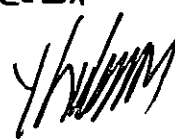
Mehmet Kasım
GÜLPINAR
Sanlıurfa Mv.

Zafer Sırakaya
İstanbul milletvekili
Z.S.Y.

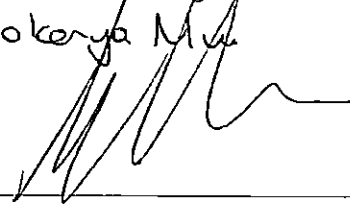
Ahmet Uzer
Gaziantep m.v.

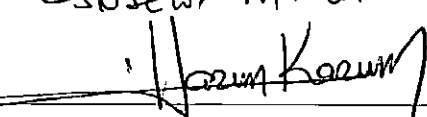
Yusuf İYİTA YILMAZ
Samsun Milletvekili

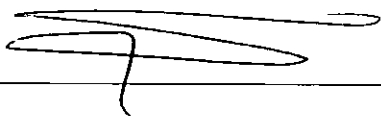
Hüseyin Yayman
Hatay Mv.

Yavuz Subaşı
Balıkesir Mv.

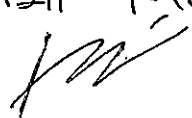
Polat MURKNEU
Zonguldak Milletvekili

Gigden Erdoğan Atobek
Sakarya Mv.

Harun Karacan
Eskişehir Milletvekili

Serkan Bayram
Karaman Milletvekili

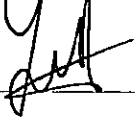
Mahir ÜNAL
Kahramanmaraş m.v.

Ahmet YILDIZ
Denizli Milletvekili

Sabahat Değirsoy
Hatay Mv.

Hamdi UGAR
Zorlu Mv.

YELDA ERAL ÖZKAN
MÜBERRA MİLLETVEKİLİ

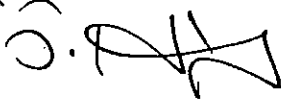

YILDIZIM TÜĞRUL TÜRKÜŞ
ARILKAR MİLLETVEKİLİ
Y. D.

İlgiye

Mehmet Uğur GÖKGÖZ
İSPARTA M.V.

İbrahim Hacı YILMAZ

S. U.

Zülfü Tolga AĞAR
ELAZIĞ

Filkeri IŞIK
Kocaeli Milletvekili.

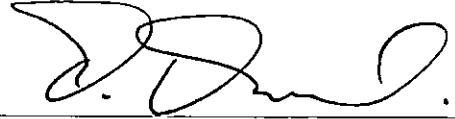
Hakkı KÖYÜ
Kastamonu M.V.

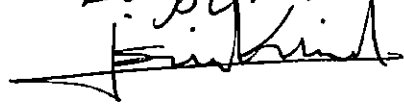
Hakkari

Hüsnü DİNGİ

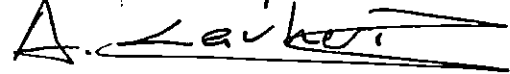
Alev DEDEGİL
İSTANBUL M.V.

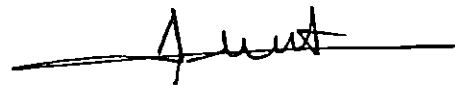
İsmail Emrah KARAYEL
KAYSERİ M.V.

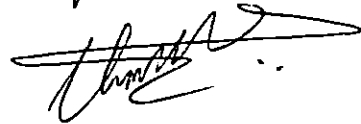
Mehmet Ali ÇEKERİ

SANLIURFA
A. ÇEKERİ

Mehmet Emin ŞİMŞEK
MUŞ M.V.

Ulalil ÖZSAVLI
Sanlıurfa Milletvekili

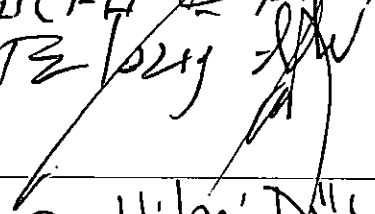
Gülcan SAMANCI
Konya Milletvekili

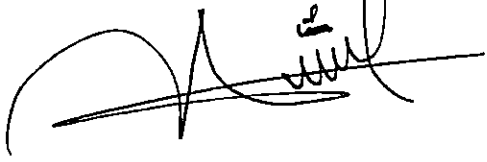
Sateymen Karaman
Erzurum MV

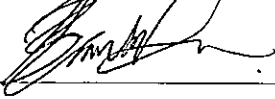
Zülfü Demirbağ
Tuzluca MV

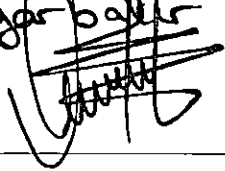
Mustafa Hilmi Dülger

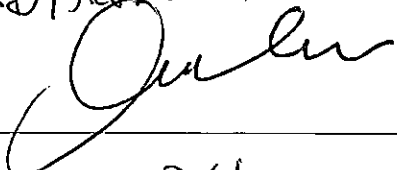
Burhan Çakır
Erzurum MV

Ebübekir Bal
Diyarbakır M.V.

Orhan Atalay
Ardaahan MV

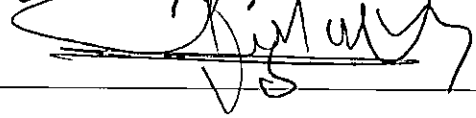

Cevdet Yılmaz

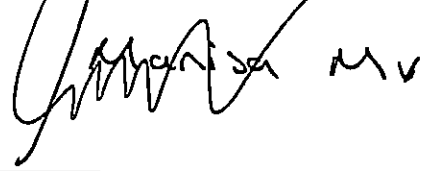

Birgül Milletvekili

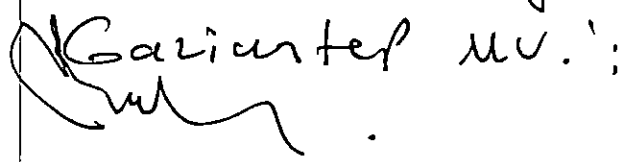
Mehmet Habib
Söğüt MV

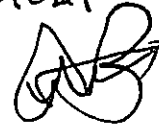
Semra Kaplan Kivircik

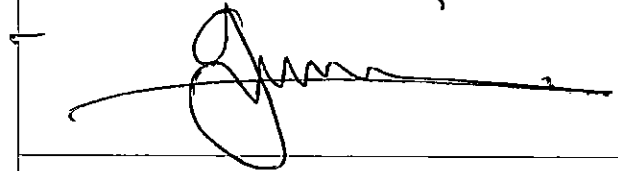
Mehmet Erdogan

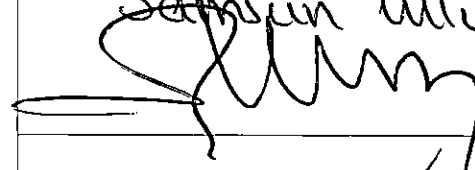
Metin Bulut
Elazır MV

celalettin Güvenç
Kahramanmaraş M.V.

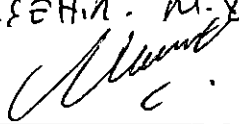
Orhan Kırcaç
Samsun MV

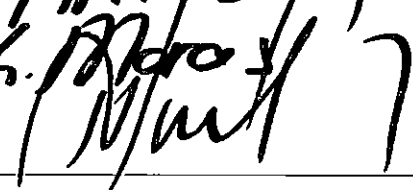

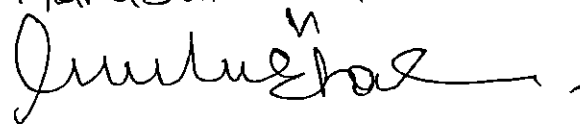
Yavuz Erbuğ

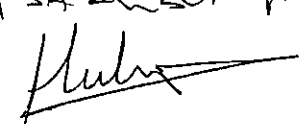
Niğde M.V.

Mustafa Kendirli
KIRSEHIR. M.V.

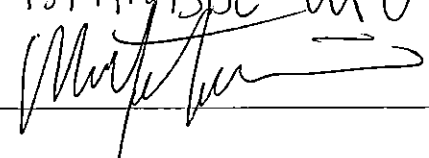
Ahmet Özbek
K. Maraş

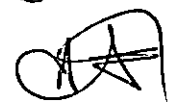
Cumhur ÜNAL
Karamük M.V.

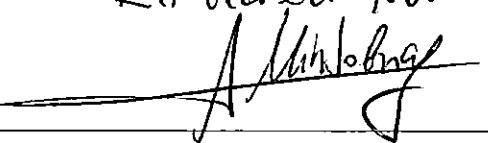
Hulusi Sertok
İSTANBUL M.V.

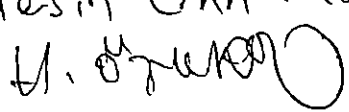
MUSTAFA AÇIKGÖZ
NEÜŞEHİR M.V.

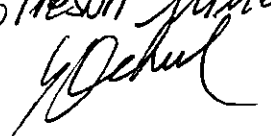
JENA NUR GELİK
ANTALYA M.V.

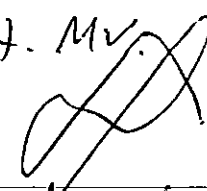
Mustafa Demir
İSTANBUL M.V.

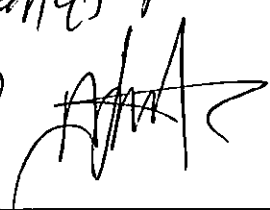
Ahmet GÖLAKOĞLU
Zonguldak M.V.

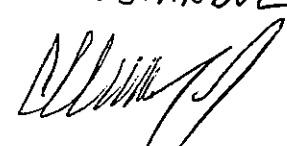
Şelhattin MINSOLMAZ
Kırklareli M.V.

Hacı ÖZKAN
Mesin Emn. M.V.

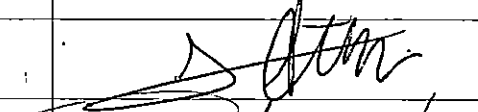

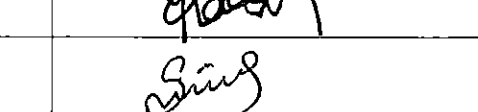
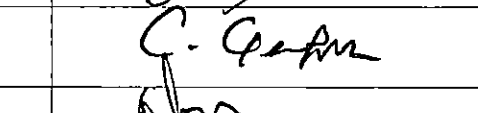

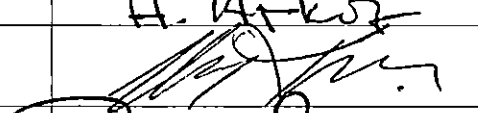

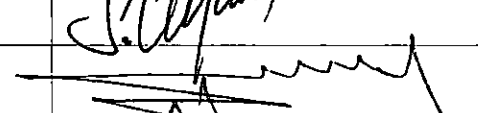
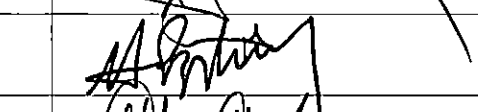
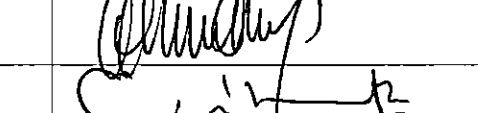
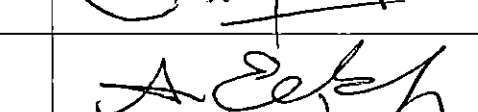
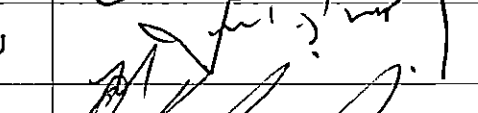
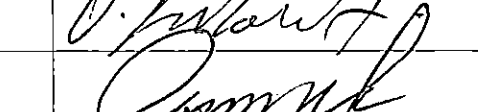
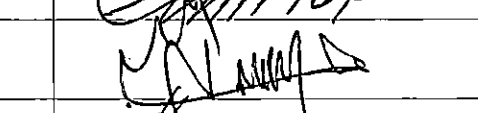
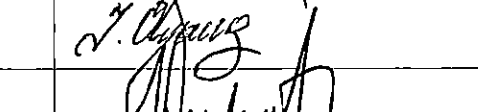
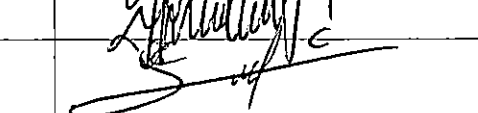

Şabri ÖZTÜRK
Giresun Milletvekili

Nevzat Satıroğlu
İST. M.V.

Abdullah Arvas
Van

Helis DALLILİE
İSTANBUL M.V.

NO	İL	MİLLETVEKİLİ	İMZA
1	İstanbul	Celal ADAN	
2	İstanbul	Feti YILDIZ	
3	İstanbul	Edip Semih YALÇIN	
4	İstanbul	İzzet Ulvi YÖNTER	
5	Bursa	İsmet BÜYÜKATAMAN	
6	Ankara	Erkan HABERAL	
7	Konya	Mustafa KALAYCI	
8	İstanbul	İsmail Faruk AKSU	
9	Kayseri	İsmail ÖZDEMİR	
10	Ankara	Mevlüt KARAKAYA	
11	Erzurum	Kamil AYDIN	
12	Ankara	Sadir DURMAZ	
13	Ankara	Yaşar YILDIRIM	
14	Adana	Muharrem VARLI	
15	Adana	Ayşe Sibel ERSOY	
16	Afyonkarahisar	Mehmet TAYTAK	
17	Aksaray	Ramazan KAŞLI	
18	Ankara	Nevin TAŞLIÇAY	
19	Antalya	Abdurrahman BAŞKAN	
20	Bursa	M. Hidayet VAHAPOĞLU	
21	Düzce	Ümit YILMAZ	
22	Eskişehir	Metin Nurullah SAZAK	
23	Gaziantep	Ali Muhittin TAŞDOĞAN	

NO	İL	MİLLETVEKİLİ	İMZA
24	Gaziantep	Sermet ATAY	
25	Hatay	Lütfi KAŞIKÇI	
26	İğdır	Yaşar KARADAĞ	
27	İstanbul	Memet Bülent KARATAŞ	
28	İstanbul	Cemal ÇETİN	
29	İstanbul	Arzu ERDEM	
30	İstanbul	Hayati ARKAZ	
31	İzmir	Hasan KALYONCU	
32	İzmir	Tamer OSMANAĞAOĞLU	
33	K.Maraş	Sefer AYCAN	
34	Kayseri	Mustafa Baki ERSOY	
35	Kırıkkale	Halil ÖZTÜRK	
36	Kocaeli	Saffet SANCAKLI	
37	Konya	Esin KARA	
38	Kütahya	Ahmet ERBAŞ	
39	Malatya	Mehmet Celal FENDOĞLU	
40	Mersin	Olcay KILAVUZ	
41	Mersin	Baki ŞİMŞEK	
42	Sivas	Ahmet ÖZYÜREK	
43	Şanlıurfa	İbrahim ÖZYAVUZ	
44	Tokat	Yücel BULUT	
45	Yozgat	İbrahim Ethem SEDEF	

GENEL GEREKÇE

Her insan kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler; insan olmanın doğal sonucudur, bir anlaşmadan doğmaz ve devletin insana bir lütfu da değildir.

Devletin varlık sebebi; temel hak ve hürriyetlerin kaldırılması yahut sınırlandırılmasına kapı aralamak değil, aksine bu hakların güven içinde ve özgür bir iklimde kullanılmasını teminat altına almak ve bunun önündeki engelleri kaldırmaktır.

İnsan haklarına dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletinde ise insanın temel hak ve hürriyetleri, anayasa ve kanunların teminatı altındadır. Hiçbir insan dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılığa tabi tutulamaz. Herkes kanun önünde eşittir. Devlet organları ve idare makamları, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Böyle bir devlet, kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılmasının önündeki engelleri kaldırmakla da yükümlüdür.

Anayasanın Başlangıç Kısmında, her Türk vatandaşının Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme, maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasanın 5 inci maddesinde de Devletin temel amaç ve görevlerinin, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu nedenle Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini; sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmakla ve insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamakla yükümlüdür.

Devlet bu yükümlülüğünü savsaklayamaz, tehir ve tecil edemez; derhal yerine getirir.

Temel hak ve hürriyetlerin en önemlilerinden biri de din ve vicdan hürriyetidir. Din ve vicdan hürriyeti; Anayasamızda, Ülkemizin taraf olduğu milletlerarası andlaşmalarda ve ayrıca birçok uluslararası belge, bildiri ve sözleşmede teminat altına alınmıştır.

Lâiklik ilkesi Devletin dinî inançlar karşısındaki konumunu belirleyen bir ilke olarak Anayasanın Başlangıç Kısmı ile çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasanın 2 nci maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen lâiklik ilkesi, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dinî inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tâbi kılınmaması anlamına gelir. Bu anlayıştan hareketle lâiklik ilkesi, Devlete negatif ve pozitif yükümlülükler getirmektedir.

Anayasanın 24 üncü maddesine göre herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse, ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz, suçlanamaz ve hiçbir ayrımcılığa tabi tutulamaz. Bu itibarla hiç kimse vicdan, dinî inanç ve kanaati sebebiyle temel hak ve hürriyetlerini kullanmaktan, kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan yoksun bırakılamaz.

Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması hiç şüphesiz, kadınların başlarını örtme veya açma yönündeki tercihlerini de içermektedir. Demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti, kadınların bu noktadaki tercihlerini korumakla mükelleftir. Devlet ayrıca pozitif yükümlülüğünün bir gereği olarak, kadınların temel hak ve hürriyetlerini, söz konusu tercihlerine uygun olarak kullanmalarının ve kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve

hizmetlerden yararlanmalarının önündeki engelleri kaldıracak, hukuk dışı ve ayrımcı uygulamalara mâruz kalmalarını önleyecek tedbirleri alacaktır.

Ülkemizin kadınları yıllardır bu topraklar üzerinde başları örtülü ve açık olarak bir arada toplumsal huzur ve dayanışma içinde yaşamakta iken, hâlâ toplumsal hafızamızdaki tazeliğini koruyacak kadar yakın dönemlerde, dinî inancı sebebiyle başını örten kadınlar, Anayasa ve kanunlarımıza rağmen hukuk dışı idarî düzenlemeler ve fiilî uygulamalarla, eğitim ve öğrenim, çalışma, kamu hizmetlerine girme, seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakkı gibi pek çok temel hak ve hürriyetini kullanmaktan mahrum bırakılmışlardır. Bunun yanı sıra başörtülü kadınların kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan yoksun bırakıldıkları da görülmüştür.

Bahsi geçen dönemlerde, dinî inancı sebebiyle başını örten kadınlar; başlarını açmak ya da eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma, kamu hizmetlerine girme ve kamu hizmetlerinde çalışma haklarını kullanmaktan vazgeçmek arasında bir seçim yapmaya mecbur bırakılmak suretiyle haksızlığa uğratılmışlardır. Bu haksızlıkların sonucunda dinî inancı sebebiyle başını örten ve buna göre kıyafet tercihinde bulunan nice kadın hayallerinden ve hedeflerinden koparılmıştır.

Nihayet bu hukuk dışı, ayrımcı, Anayasa ve kanunlara aykırı haksız idarî düzenlemeler, fiilî uygulamalar ve yasaklar kaldırılmıştır. Artık Türkiye’de başörtüsü yasağı ve bundan kaynaklanan herhangi bir hak mahrumiyeti yoktur. Ülkemizin başı örtülü ve başı açık kadınları her türlü temel hak ve hürriyetini kullanabilmekte, kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanabilmektedir.

Ancak dinî inancı sebebiyle başını örten ve kıyafet tercihinde bulunan kadınların; yasal ve idarî düzenlemeler veya fiilî uygulamalarla, insan onuruyla bağdaşmayan, Anayasaya aykırı, ayrımcı ve çağ dışı uygulamalara bir daha maruz bırakılmamaları amacıyla Anayasal güvence getirilmektedir. Bu amaçla Anayasanın 24 üncü maddesine iki fıkra eklenmektedir.

Teklifle ayrıca Anayasanın 41 inci maddesinde de düzenleme yapılmaktadır.

Bilindiği üzere aile Türk toplumunun temelidir. Türk toplumunun ve Türk Devletinin güçlü olması ancak “güçlü aile” ile mümkündür. Ailenin korunması hem Türk toplumunun hem de Türk Devletinin korunması anlamına gelmektedir. Milletimizin ve Devletimizin bekâsı, sağlıklı nesillerin yetişmesine, sağlıklı nesillerin yetişmesi de sağlıklı bir aile yapısına bağlıdır. Nitekim Anayasanın 41 inci maddesinin gerekçesinde de ailenin ahlakî bir çevre olduğu, millet hayatı bakımından kutsal bir temel teşkil ettiği ifade edilmektedir.

Anayasanın 41 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” hükmündeki “eşler” ibaresi de hiç şüphesiz birbiriyle evlenen bir kadın ve bir erkeği ifade etmektedir. Buradaki “eşler” ibaresine bundan farklı bir anlam yüklemek mümkün değildir.

Evlilik birliği, hem kültür hem de medeniyet anlayışımıza göre ancak bir kadın ile bir erkeğin birbiriyle evlenmesiyle kurulabilir. Bu gerçeklikten hareketle kanunlarımız da evlilik birliğinin ancak kadın ve erkeğin birbiriyle evlenmesiyle kurulacağını hükme bağlamıştır. İnsan tabiatına uygun bir birliktelikle, bu bağlamda iki ayrı cinsiyetin yani kadın ve erkeğin evlilik yoluyla kurduğu aile, Türk milleti olarak varlığımızın da teminatıdır.

Türk toplumunun temeli olan aile yapısını korumak ve aileye yönelik her türlü tehlike, tehdit, saldırı, çürüme ve sapkınlığa karşı tedbir almak Devletin aslî görevidir. Günümüzde aileyi tehlike ve tehdit altında gören bazı ülkelerin de aileyi korumak amacıyla anayasa ve kanunlarında bazı düzenlemeler yaptığı görülmektedir.

Aile kurumunun taşıdığı gerçek değer üzerinden korunması, Milletimizin varlığını teminat altına alınması, ailenin ilk nüvesini teşkil eden evlilik birliğinin kadın ve erkekten oluşmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda Anayasanın 41 inci maddesinde yapılan düzenlemeyle, evlilik birliğinin erkek ve kadının evlenmesiyle kurulacağı açıkça belirtilerek evlilik birliğine ilişkin bu temel kaide ve esasın kanunla değiştirilmesinin önüne geçilmektedir.

Bu suretle her türlü tehlike, tehdit, saldırı, çürüme ve sapkınlığa karşı ailenin korunması için ilave Anayasal güvence sağlanmakta ve ailenin, toplumu ve milleti temelden ifsat edecek anlayışlardan korunması amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Maddeyle, Anayasanın 24 üncü maddesine altıncı ve yedinci fıkralar eklenmektedir.

Maddeye eklenen altıncı fıkrayla, hiçbir kadının temel hak ve hürriyetlerini kullanması ile kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmasının, başının açık veya örtülü olması şartına bağlanamayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Buna göre, bir temel hak ve hürriyetin kullanılması ya da kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması söz konusu olduğunda, bu kullanma ve yararlanmanın öznesi olan kadının başının örtülü veya açık olması, olumlu veya olumsuz bir şart olarak öngörülemeyecektir.

Fıkra bu yönüyle, hak ve hürriyetleri iki ayrı başlık altında güvenceye bağlamaktadır. Bu başlıklardan birincisi “temel hak ve hürriyetlerin kullanılması”, ikincisi ise “kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Temel hak ve hürriyetler, bilindiği üzere, Anayasanın 12 ilâ 74 üncü maddelerini ihtiva eden İkinci Kısımında toplam dört Bölüm altında düzenlenmiştir. Bu maddelerde düzenlenen tüm temel hak ve hürriyetlerin kullanılması, eklenen altıncı fıkrada yer alan güvencenin koruması altında olacaktır.

Fıkranın koruma altına aldığı ikinci başlık olan “kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanma”, Anayasada müstakil bir temel hak ve hürriyet olarak düzenlenmemiştir. Ancak bu yararlanma, Anayasada düzenlenen pek çok temel hak ve hürriyetin bilfiil kullanımına tekabül etmekte veya bu kullanımın tezahür biçimlerinden biri olarak kendini göstermektedir. Bu nevi bir yararlanma, temel hak ve hürriyetler blokuna sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşıdığından kadının başının açık veya örtülü olması şartına bağlanamayacak ve Anayasal temel hak ve hürriyetlerle aynı teminata sahip olacaktır.

Fıkra, bu haliyle hem Devlet hem de gerçek ve tüzel kişilere negatif bir yükümlülük getirmektedir.

Fıkrayla yapılan düzenlemenin somut yansımalarını bir örnek üzerinden izah etmekte fayda mülahaza edilmektedir. Bir kadının kamu veya özel kesimde görev alması yahut çalışması, Anayasanın 70 inci ve 49 uncu maddelerinde düzenlenen kamu hizmetlerine girme ve çalışma hakları kapsamında birer temel hak ve hürriyet olması hasebiyle bu hakların kullanımı bakımından başın örtülü veya açık olması şartını içeren herhangi bir düzenleme yapılamayacak ve uygulamada böyle bir şart getirilemeyecektir. Bu çerçevede bir kadının, başının örtülü veya açık olması nedeniyle kamuda veya özel sektörde işe alınmasından imtina edilemeyeceği gibi salt bu nedenle kişinin görevine son verilmesi yahut geri göreve alınması, işyerinde baskı altına alınması, hakkında disiplin işlemlerine tevessül edilmesi gibi hukuksuz ve ayrımcı işlemler tesis edilemeyecektir.

Eğitim ve öğrenim (madde 42), seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma (madde 67), sağlık hizmetlerinden faydalanma (madde 56), bilim ve sanat (madde 27), yerleşme ve seyahat (madde 23), dernek kurma (madde 33) veya sosyal güvenlik (madde 60) gibi pek çok temel hak ve hürriyetin kullanılması da kadının başının açık veya örtülü olması şartına bağlanamayacak ve böylece kadının bu yöndeki tercihlerine Anayasayla açık ve kesin bir güvence sağlanmış olacaktır.

Fıkrada yer verilen diğer başlığın korumaya aldığı yararlanma hallerine örnek olarak, bir kamu hizmeti olan toplu taşımadan veya özel kesim tarafından işletilen bir restorandan yararlanılması halleri verilebilir. Bahsi geçen toplu taşımadan yararlanma şartları belirlenirken, kadınların başlarının örtülü veya açık olması yönüyle bir düzenleme yahut uygulama

yapılamayacağı gibi bir restorandan yalnızca başı açık veya örtülü kadınların yararlanabileceği şeklinde bir düzenleme veya bu yönde bir uygulama da hayata geçirilemeyecektir.

Maddeye eklenen yedinci fıkrayla hiçbir kadının, dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma, kamu hizmetlerine girme ile diğer herhangi bir temel hak ve hürriyeti kullanmaktan ya da kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan hiçbir surette yoksun bırakılamayacağı hüküm altına alınmaktadır. Buradaki kullanma ve yararlanma halleri altıncı fıkra kapsamında yukarıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Fıkra da ayrıca kadının dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve yine bu sebeple bir kıyafet tercihinde bulunması hallerinin herhangi bir kınama, suçlama veya ayrımcılığa maruz bırakılma nedeni olamayacağı belirtilerek, bu hallerin hukukî veya fiilî hiçbir olumsuz karşılığa bağlanamayacağı ifade edilmiş olmaktadır.

Özel kesimde, bir hizmetten yararlanan yahut bir hizmetin sunumunu yapan kişiler kimi zaman o hizmetin gereği olarak bir kıyafeti giymekle yükümlü tutulabilmektedir. Bu kıyafet iş sağlığı veya güvenliği ya da markalaşma amaçlarıyla belirlenebildiği gibi yürütülen faaliyetin niteliğinin icap ettirdiği başka meşru amaçlarla da belirlenebilmektedir. Kamuda ise silahlı kuvvetler veya kolluk kuvvetleri mensuplarının üniforma yahut idarece belirlenen başka bir takım kıyafetleri giymesi mecburi tutulabilmektedir. Bunlar dışındaki kamu görevlilerinin kıyafeti de düzenleme konusu olabilmekte, giyim kuşam belirli kurallara tâbi kılınabilmektedir. Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olarak bu şekilde bir kıyafetin belirlenmesine ihtiyaç duyulan hallerde, söz konusu kıyafetin bir kadının dinî inancı sebebiyle başını örtmesine ve yine bu sebeple tercih ettiği kıyafete engel olmayacak nitelikte olması, fıkranın temelinde yatan insan onurunu esas alan hak ve hürriyet odaklı yaklaşımın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim düzenlemeye göre alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda Devlet, ancak dinî inancı sebebiyle kadının başını örtmesini ve tercih ettiği kıyafetini hiçbir surette engellemek şartıyla gerekli tedbirleri alabilecektir. Bu hususta Devlete getirilen pozitif yükümlülük ise başta yasal ve idarî düzenlemeler olmak üzere gerekli tüm tedbirlerin hayata geçirilmesini sağlamaktır.

MADDE 2- Maddeyle, Anayasanın 41 inci maddesinin madde başlığında ve birinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Maddeyle, yalnızca kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyetten bireylerin birbiriyle evlenerek evlilik birliğini oluşturabileceği açıkça düzenlenmekle, bunun dışındaki hiçbir birlikteliğin evlilik birliği olarak kabul edilmeyeceği ve evlilik birliğinin eşler arasında yani kadın ve erkek arasında eşitliğe dayandığı kabul edilmiş olmaktadır. Böylece aile ve evlilik kurumunun her türlü tehlike, tehdit ve saldırılar ile sapkın akımların dayatmalarına karşı korunması amaçlanmaktadır.

MADDE 3- Madde, yürürlük ve halkoylamasına ilişkindir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 24 üncü maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ile kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanılması, hiçbir kadının başının örtülü veya açık olması şartına bağlanamaz.

Hiçbir kadın; dinî inancı sebebiyle başını örtmesi ve tercih ettiği kıyafetinden dolayı eğitim ve öğrenim, çalışma, seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma, kamu hizmetlerine girme ile diğer herhangi bir temel hak ve hürriyeti kullanmaktan ya da kamu veya özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmaktan hiçbir surette yoksun bırakılamaz. Bu nedenle kınanamaz, suçlanamaz ve herhangi bir ayrımcılığa tâbi tutulamaz. Alınan veya verilen bir hizmetin gereği olan kıyafet söz konusu olduğunda Devlet, ancak dinî inancı sebebiyle kadının başını örtmesini ve tercih ettiği kıyafetini hiçbir surette engellemek şartıyla gerekli tedbirleri alabilir.”

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41 inci maddesinin kenar başlığı “I. Ailenin korunması, evlilik birliği ve çocuk hakları” şeklinde ve birinci fıkrasında yer alan “temelidir ve” ibaresi “temelidir. Evlilik birliği, ancak kadın ile erkeğin evlenmesiyle kurulabilir ve” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.